

Cultura de securitate. Educație de securitate vs securitatea educației

Drd. Nicușor Moldovan

Rezumat

Cultura de securitate trebuie să evidențieze capacitatea cetățeanului de a înțelege riscurile, vulnerabilitățile, provocările și amenințările la adresa securității naționale, identificate și confirmate de instituțiile abilitate în domeniu. Statele care posedă o democrație modernă conștientizează nu numai problema securității interne la nivel de cunoaștere, dar și pe cea a educației pentru securitate. Cu alte cuvinte, așa cum ar trebui să învățăm să ne apărăm viața și valorile materiale, la fel ar trebui să învățăm să ne punem în siguranță și valorile noastre spirituale. Având în vedere aceste aspecte, putem afirma că există o strânsă interdependență între educație și securitate, în general, precum și între educația de securitate și securitatea educației, în special. Toate acestea nu pot fi excluse din ecuația securității naționale, care cuprinde toate componentele și dimensiunile sale.

Cuvinte cheie

securitate, securitate națională, cultura de securitate

1. Introducere

Securitatea națională, angrenează toate resursele societății și intră în responsabilitatea fiecărui cetățean. Pentru ca aceasta să se regăsească atât în comportamentul cotidian, cât mai ales în activitatea profesională a fiecărui cetățean, el trebuie să posede o bună cultură de securitate. Din acest punct de vedere, cultura de securitate trebuie să evidențieze capacitatea cetățeanului de a înțelege riscurile, vulnerabilitățile, provocările și amenințările la adresa securității naționale, identificate și confirmate de instituțiile abilitate. Totodată, trebuie să evidențieze și capacitatea lui de a răspunde și de a se integra efortului de apărare a valorilor și intereselor fundamentale naționale, ale democrației și statului de drept.

Securitatea națională modernă trebuie să aibă obligația de a pune în siguranță și sfera cunoașterii, reprezentată de educație, formarea profesională și cercetarea științifică. De-a lungul istoriei, educația și-a demonstrat rolul vital pentru dezvoltarea civilizației, culturii umanității, pentru creșterea gradului de ordine și raționalitate în viața socială, pentru cultivarea valorilor spirituale și conferirea în acest fel a unui statut elevat condiției umane.

Din păcate, se acordă o atenție deosebită problemelor de ordin financiar, economic, politic etc. și nu se acordă importanța cuvenită problemelor de ordin social, în general, și a celor din sfera educației, în special. Sunt importante aceste aspecte pentru siguranța națională, dar este foarte important pentru națiune cine suntem și cine vor deveni copiii și nepoții noștri prin educația pe care le-o oferim.

Mai mult, statele care posedă o democrație modernă conștientizează nu numai problema securității interne la nivel de cunoaștere și educație, dar și pe cea a educației pentru securitate. Cu alte cuvinte, așa cum ar trebui să învățăm să ne apărăm viața și valorile materiale, la fel ar trebui să învățăm să ne punem în siguranță și valorile noastre spirituale. O stare de insecuritate poate genera probleme în domeniul educațional, cu implicații majore asupra comunităților și a societății civile, în plan național, regional și chiar global.

Având în vedere aceste aspecte, putem afirma că există o strânsă interdependență între educație și securitate, în general, precum și între educația de securitate și securitatea educației, în special. Toate acestea nu pot fi excluse din educația securității naționale care cuprinde toate componentele și dimensiunile sale.

2. Conceptul de cultură de securitate

Cultura de securitate constituie un ansamblu de informații, norme și reguli, precum și legislația specifică, pe care un individ trebuie să le cunoască pentru a-și asigura propria securitate și, implicit, pentru a contribui la asigurarea securității naționale și internaționale. Într-o societate, cultura de securitate se adresează tuturor indivizilor. Într-o altă accepțiune, cultura de securitate reprezintă un ansamblu de valori, norme, atitudini sau acțiuni care determină înțelegerea și asimilarea conceptului de securitate și a celorlalte concepte derivate.

Statul trebuie să se preocupe permanent, prin toate formele și mijloacele, de formarea/dezvoltarea unei culturi de securitate a individului bogată și trainică. Astfel, un rol deosebit de important în această problemă îl au: sistemul educațional, instituțiile cu atribuții în domeniul securității naționale, mass media, ONG-urile, organizațiile guvernamentale, asociațiile. Nu trebuie uitat un element foarte important cu un rol deosebit în formarea culturii de securitate, în special în rândul tinerilor, și anume familia.

„După sfârșitul Războiului rece, ONG-urile și institutele de cercetare au contribuit la construirea stabilității și a păcii, prin recomandări și presiune asupra guvernelor, au informat opinia publică asupra problemelor de securitate și au construit rețele transnaționale de cooperare și cercetare pe teme de securitate.”[1]

Scopul formării/dezvoltării culturii de securitate îl constituie cunoașterea de către indivizi și întreaga societate a caracteristicilor noului mediu de securitate, precum și a noilor tipuri de amenințări la adresa securității. Asigurarea securității naționale și internaționale ar fi dificilă fără o comunicare biunivocă și constructivă cu indivizii. Starea de securitate a individului determină starea de securitate a societății și de aceea trebuie conștientizată nevoia de securitate.

Individul, dacă nu posedă cunoștințele necesare în domeniul securității, nu poate să facă aprecieri la adresa acesteia și mai mult, nu poate să ia măsuri pentru a se apăra și proteja împotriva potențialelor riscuri și amenințări la adresa propriei securități. Rezultatele promovării culturii de securitate trebuie să se reflecte în: cunoștințe (învățare despre securitate), competențe (învățare pentru securitate), atitudini și valori (învățare prin securitate). Formarea/dezvoltarea (aprofundarea) culturii de securitate trebuie să se realizeze pe tot parcursul vieții, prin învățarea formală, non-formală și informală.

În scopul cunoașterii și aprofundării culturii de securitate, un rol deosebit de important îl are educația de securitate, care urmărește asigurarea unui cadru unitar, la nivel național, pentru pregătirea personalului care își desfășoară activitatea în instituțiile cu atribuții în domeniul apărării, ordinii publice și siguranței naționale.

3. Educație de securitate și securitatea educației – abordări și delimitări conceptuale

Pentru a face o distincție între noțiunile de „educație“, „securitate“, „educația de securitate” și „securitatea educației”, precum și corelația dintre acestea, se impune să apelăm la definițiile acestora.

Educația reprezintă un *“ansamblu de măsuri aplicate în mod sistematic în vederea formării și dezvoltării însuirilor intelectuale, morale sau fizice ale copiilor și ale tineretului sau ale oamenilor, ale societății etc.; rezultatul acestei activități pedagogice; bună creștere, comportare civilizată în societate”*. [2]

O altă definiție a educației este *„ansamblu de măsuri aplicate în mod sistematic și conștient în vederea formării și dezvoltării facultăților intelectuale, morale și fizice ale oamenilor (în special ale copiilor și tineretului)”*. [3]

Peter Drucker spunea: *„Educația alimentează economia și modelează societatea”, dar în același timp „nu își poate îndeplini aceste funcții decât prin intermediul produsului său care este persoana instruită.”* Educația este creatoare de cunoștințe și specialiști în toate domeniile, iar atunci când ne referim la modelarea societății înțelegem formarea de noi modele, de noi conștiințe și cultură.

La rândul ei, securitatea se referă la *”faptul de a fi la adăpost de orice pericol; sentiment de încredere și de liniște pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol. protecție, apărare”*[2] sau la o *”stare de siguranță, de lipsă de primejdie”*[4].

Legătura cea mai simplă dintre cele două concepte, educație și securitate, este la îndemână a fi prezentată și totuși nu e atât de clară precum ar putea părea la prima vedere. Dacă educația poate fi imaginată doar în lipsa unui conflict, securitatea apare ca o noțiune complexă și controversată, încărcată cu valori adânc înrădăcinate în diferitele dimensiuni ale conștiinței.

Specialiștii Centrului de Promovare a Culturii de Securitate apreciază că educația de securitate se definește ca o *”educație preventivă și de gestiune a noului mediu de securitate intern și internațional, precum și a tipurilor de amenințări la adresa securității; ansamblu de măsuri întreprinse în mod sistematic de către autorități publice și organizații neguvernamentale; modalitate prin care noțiunile, ideile și informațiile referitoare la valorile, interesele și necesitățile naționale de securitate sunt utilizate, în forme și prin mijloace adecvate, în scopul formării și dezvoltării însușirilor intelectuale, morale și comportamentale ale cetățenilor în domenii și probleme ale securității naționale și internaționale.*[5]

Serviciul Român de Informații definește educația de securitate ca un *”ansamblu de măsuri întreprinse în mod sistematic de către autorități publice și organizații neguvernamentale, prin care noțiunile, ideile și informațiile referitoare la valorile, interesele și necesitățile naționale de securitate sunt utilizate, în forme și prin mijloace adecvate, în scopul formării și dezvoltării însușirilor intelectuale, morale și comportamentale ale cetățenilor în domenii și probleme ale securității naționale și internaționale.”*[6]

4. Importanța educației de securitate pentru realizarea securității individului

Aderarea la UE, actuala construcție comunitară, la 1 ianuarie 2007, a fost actul de decizie politică responsabil pentru viitorul prosper al României, act ce a urmat unor negocieri în urma cărora România a devenit stat asociat, stat candidat și, în sfârșit, stat membru cu drepturi depline. În această ipostază, principala obligație a României, ca și a oricărui stat membru, este recunoașterea și promovarea valorilor UE. Indubitabil, educația are un rol esențial în transformarea proiectului Europei unite în realitate viabilă, în edificarea societății cunoașterii. Educația de securitate trebuie să permită tuturor cetățenilor să devină factori

coparticipativi la deciziile în domeniul securității, la realizarea unei atitudini civice benefice pentru toți.

Un rol deosebit în educația de securitate îl au persoanele care lucrează cu informații clasificate. În acest sens: „*Pregătirea personalului constituie o formă a educației de securitate, obligatorie pentru toate persoanele care gestionează sau vor gestiona informații clasificate NATO, și reprezintă activitatea specifică de informare și instruire pe linia protecției informațiilor clasificate NATO. Persoanele angajate în locuri de muncă unde sunt gestionate informații clasificate NATO și pentru care s-au eliberat certificate de securitate vor fi instruite înaintea începerii activității.*”[7]

Structurile din domeniul securității naționale trebuie să realizeze o educație de securitate, prin care să inducă populației o idee despre necesitatea existenței unei strategii de securitate, despre importanța și rolul serviciilor de informații, despre rolul primordial jucat de populație în sprijinirea acestor structuri în procesul de creare a unui climat de securitate.

Așadar, apare nevoia unei educații de securitate a fiecărui cetățean și, obligatoriu, a fiecărui politician. Cetățeanul trebuie să știe ce să ceară instituțiilor abilitate pentru securitatea sa și a comunității din care face parte și, în același timp, să conștientizeze îndatoririle pe care le are în sprijinul acestor instituții ale statului.

În momentul de față există o nouă tendință care se traduce printr-o societate care se dorește a fi obținută și prin conducători și lideri care se doresc a fi formați prin sistemul educativ. Educația nu va putea fi lăsată, însă, numai pe seama sistemului universitar, astfel încât fiecare firmă va trebui să devină un profesor pentru angajații săi. Conform studiilor lui Drucker, companiile, instituțiile guvernamentale și armata din Statele Unite cheltuiesc tot atâția bani și energie cu instruirea și formarea angajaților, cât toate colegiile și universitățile americane. Drucker atenționează, astfel, asupra faptului că învățarea trebuie corelată cu disciplina de studiu, iar predarea cu individul.

„*O prioritate prevăzută de reforma pe termen scurt și mediu a Serviciului Român de Informații este reprezentată de realizarea educației de securitate în sfera societății civile, pentru cunoașterea noului mediu de securitate și a tipurilor de amenințări la adresa securității naționale, regionale și globale.*”[8]

Educația de securitate este esențială în actualul context internațional, în care dominante sunt riscurile de natură societală. Ea trebuie să se adreseze tuturor cetățenilor iar oferta educațională să cuprindă: geopolitică, științe politice, intelligence, strategie, relații internaționale, organizații de securitate etc., completate cu o serie de activități practice – conferințe publice, vizite, seminarii.

În orice societate, educația de securitate este parte integrantă a infrastructurii sociale și o componentă esențială a consumului social. Societatea contemporană a intrat într-o perioadă de rapide și profunde transformări economice, sociale și politice în contextul unui nou cadru al cunoașterii realizate într-un sistem educațional antreprenorial.

5. Locul și rolul securității educației în asigurarea securității naționale

Apreciem că pot fi considerate amenințări la adresa securității naționale următoarele aspecte din domeniul social: violarea sistematică a drepturilor omului; interdicția ca organizațiile umanitare să ajute populația aflată în diferite situații limită; încălcări ale dreptului umanitar internațional; inegalitatea șanselor în ceea ce privește accesul la educație, asistență socială și îngrijiri de sănătate. Cea mai importantă problemă legată de securitatea socială este calitatea vieții. Aceasta poate fi apreciată în funcție de o serie de indicatori: educație, sărăcie, starea de sănătate, cultură, condițiile de locuit, religie, serviciu și remunerarea acestuia, accesul la noile beneficii ale științei și tehnicii, condițiile de mediu etc.

Securitatea națională a României este legată nemijlocit de aspectele economice, politice, tehnico-științifice, demografice, de starea mediului natural, de starea de sănătate a populației, de calitatea instruirii și educației și nu în ultimul rând de problemele sociale. În România, ca stat de drept, democratic și social, demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane reprezintă valori supreme și sunt garantate. [9]

În momentul de față, România are mare nevoie de resurse pentru a rezolva problemele sociale care s-au agravat, fie că este vorba de susținerea sistemelor de sănătate și învățământ, fie de atingerea unui nivel decent de viață al populației, cu o atenție sporită asupra categoriilor defavorizate: familii numeroase, copii cu situație de risc de abandon, copii instituționalizați sau aflați în stradă, persoane vârstnice fără venit, persoane cu handicap, șomeri de lungă durată etc.

Se poate aprecia că odată cu aderarea la UE, România a făcut progrese în ceea ce privește securitatea socială. Acestea se observă, în special, în problemele referitoare la reglementarea relațiilor de muncă și politicile sociale care au în vedere combaterea discriminării, reducerea somajului, încurajarea educației permanente etc. Problemele securității sociale se referă, între altele, la starea de insecuritate individuală, la declinul demografic și fragilizarea stării de sănătate a populației, la emigrația tineretului instruit și superdotat, la insuficienta consacrare,

pe toate componentele, a societății civile și la absența unei clase de mijloc puternice.

Politica în domeniul securității cetățenilor vizează toate aceste aspecte, cu accent pe combaterea saraciei, consolidarea dialogului și a solidarității sociale, accesul necondiționat și nerestricționat la educație, alinierea la normele europene în domeniul ocupării forței de muncă etc. Principalele fenomene sociale care alterează coeziunea societății românești și accentuează vulnerabilitatea acesteia la crize și conflicte sociale sunt determinate de evoluții negative la nivel macroeconomic și de incoerența cadrului legislativ.

6. Concluzii

Apreciem că pot fi considerate amenințări la adresa securității naționale următoarele aspecte din domeniul social: violarea sistematică a drepturilor omului; interdicția ca organizațiile umanitare să ajute populația aflată în diferite situații limită; încălcări ale dreptului umanitar internațional; inegalitatea șanselor în ceea ce privește accesul la educație, asistență socială și îngrijiri de sănătate. Cea mai importantă problemă legată de securitatea socială este calitatea vieții. Aceasta poate fi apreciată în funcție de o serie de indicatori: educație, sărăcie, starea de sănătate, cultură, condițiile de locuit, religie, serviciu și remunerarea acestuia, accesul la noile beneficii ale științei și tehnicii, condițiile de mediu etc.

Importanța culturii de securitate impune cel puțin înțelegerea faptului că, în primul rând trebuie identificate riscurile, vulnerabilitățile, provocările și amenințările la adresa securității naționale, iar în al doilea rând, căutarea și găsirea unor soluții viabile de anihilare, sau, în cel mai rău caz, de reducere a efectelor acestora. În procesul de formare și dezvoltare a culturii de securitate în context profund democratic, un rol important trebuie să și-l asume, în primul rând instituția, iar în al doilea rând, mass-media, organizațiile neguvernamentale și, nu în ultimul rând, statul. În actuala etapă, caracterizată de profunde transformări structurale și conceptuale la nivelul instituțiilor statului și a întregii societăți, crearea și dezvoltarea unei culturi de securitate la nivelul cetățenilor reprezintă una din prioritățile statului.

Referințe

- [1] Michael Sheehan, *The Role of NGOs in Building Security in South Eastern Europe*, in Central European Issues, Vol. 5, No.2, 1999/2000, pp. 44-49.
- [2] Dicționarul explicativ al limbii române, ediția a II-a, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, 1998.
- [3] Noul dicționar explicativ al limbii române, Litera Internațional, Editura Litera Internațional, 2002.
- [4] Marele dicționar de neologisme, Florin Marcu, Editura Saeculum, 2000.
- [5] <http://www.cpcs.ro/dictionarsecuritate.php>
- [6] <http://www.sri.ro/categorii/44/lexicon.html>
- [7] Hotărârea nr. 353 din 15 aprilie 2002 pentru aprobarea Normelor privind protecția informațiilor clasificate ale Organizației Tratatului Atlanticului de Nord în România, cap. L – Pregătirea personalului, art. 327.
- [8] <http://www.sri.ro/index.php?nav=cultura>.
- [9] Ordonanța nr. 137 din 31/08/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 431 din 02/09/2000.

Bibliografie

- 1. Alexandra, Sarcinschi: *Dimensiunile nonmilitare ale securității*, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, București, 2005.
- 2. Barry, Buzan: *Popoarele, statele și teama*, Editura Cartier, Chișinău, 2000.
- 3. Ilie, Bădescu, Ioan, Mihăilescu, Ionel-Nicu Sava: *Geopolitică, Integrare, globalizare*, Editura Mica Valahie, București, 2003.
- 4. Ionel-Nicu, Sava: *Studii de securitate*, Editura Centrului Roman de Studii Regionale, București 2005.
- 5. Mărgărit, Mihaiu: *Democrația și cultura de securitate*, în Spirit militar modern iunie-iulie, 2005.
- 6. Mireille, Rădo: *Educația de securitate dimensiune civilă a integrării în NATO*, studii de securitate.ro, nr. 1, 2004, vol. 2, <http://www.studiidesecuritate.ro>.
- 7. Mirela, Bardi: *Studii de securitate*, Editura Cavallioti, București, 2005.
- 8. Silviu, Nate, *Tendențe în Managementul de Securitate Națională*, Universitatea “Lucian Blaga”, Sibiu, <http://www.studiidesecuritate.ro>.
- 9. *Strategia de securitate națională a României*, București, 2007, <http://www.presidency.ro>.